

законодавстві, і, як наслідок - скасування та обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Як висновок необхідно зазначити, що питання матеріального, соціального та пенсійного забезпечення прокурорів є невід'ємною частиною організації і порядку діяльності прокуратури, що відповідно до пункту 14 частини першої статті 92, частини другої статті 131-1 Основного Закону України мають визначатися виключно законами України, а не актами Кабінету Міністрів України, як це передбачено пунктом 26 розділу VI «Прикінцевих та перехідних положень» Бюджетного Кодексу України.

Клименко А.Л.,
канд. юрид. наук, викладач кафедри
трудового та господарського права
Харківського національного університету
внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

Останнім часом не тільки від вітчизняних, а й від світових політиків, можновладців, науковців, експертів і фахівців у сфері економіки, фінансовій тощо можна почути про необхідність захисту, зокрема і соціального, населення. Причин такого підвищеного інтересу багато: зміна клімату, економічні кризи, катастрофи, постійно спалахуючі в різних куточках збройні конфлікти, міграція тощо. Звісно, враховуючи все це, будь-яке суспільство прагне запобігти негативним явищам і створити якнайкращі умови для життєдіяльності людей. Україна як соціальна й демократична держава, яка прагне стати повноправним членом європейської спільноти, також докладає зусиль для того, щоб підвищити захист населення і досягти соціальної справедливості.

Передусім варто сказати, що поняття «соціальний захист» («social security») вперше використане у США. Воно перекладається з англійської мови так:

«security» – це безпека, охорона, захист, забезпечення, гарантування; «social» – «суспільний», «соціальний». Отже, воно буквально означає соціальну охорону, захист, забезпечення. В У перекладі слово. Міжнародна організація праці (далі – МОП) поняття «соціальний захист» трактує як загальну базову соціальну підтримку всім громадянам незалежно від внесків або тривалості їх трудового стажу. Згідно із Конвенцією МОП 1952 р. і міжнародними трудовими нормами це поняття включає дев'ять основних складових: медична допомога, допомога внаслідок хвороби, допомога по безробіттю, у зв'язку з народженням дитини, допомога сім'ям із дітьми, внаслідок виробничого травматизму і професійного захворювання, за інвалідністю, за віком, у разі втрати годувальника. Тобто наявне широке трактування соціального захисту як соціальної підтримки, яка надається всьому населенню, метою якої є соціальна безпека. Важливо, що соціальний захист можливий лише завдяки спільними зусиллями всього населення країни.

З огляду на сказане можна впевнено сказати, що піднята проблема нині актуальна як і десятки років до цього. Саме тому до неї зверталися і звертаються науковці – фахівці різних сфер (правники, економісти, фінансисти тощо), серед яких В. Базилевич, І. Басанцов, Н. Болотіна, А. Гарсія, Дж. Груат, І. Дьяконова, А. Єпіфанов, Т. Косова, І. Михайловська, В. Москаленко, О. Неліпович, О. Палій, В. Скуратівський, І. Сало, П. Шевчук та ін. Аналізуючи праці вітчизняних і зарубіжних учених, предметом вивчення яких були теоретико-методологічні і прикладні питання соціального захисту населення, механізми його функціонування й розвитку, можемо констатувати, що існує розмаїття неоднозначних підходів, узагальнень, висновків і оцінок, більш того, відсутній єдиний підхід до трактування теоретичних і методологічних засад.

Проте, як правило, можна виокремити два основні підходи у розумінні поняття «соціальний захист». По-перше, соціальний захист тлумачиться як широке поняття і стосується усієї соціальної сфери у державі (у широкому розумінні). За такого підходу воно включає соціальну допомогу, соціальні гарантії, соціальне

страхування, а також активні заходи (політика зайнятості, боротьба з безробіттям), тобто йдеться про діяльність держави, спрямовану на забезпечення формування і розвитку повноцінної особистості, виявлення й нейтралізацію негативних явищ і чинників, що впливають на неї, створення умов для самовизначення й ствердження у житті. По-друге, соціальний захист (у вузькому сенсі) – це встановлена певна сукупність дій із надання допомоги під час катастроф, життєвих негараздів або ще якогось лиха.

Вітчизняні науковці поняття «соціального захисту» трактуються по-різному. Як зазначають І. Дьяконова, А. Єпіфанов, І. Сало, соціальний захист – це система державного матеріального забезпечення ветеранів праці та інших громадян похилого віку, ветеранів війни, громадян, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи, державної допомоги сім'ям з дітьми тощо. У свою чергу, В. Базилевич розглядає соціальний захист як комплекс законодавчо закріплених норм, що гарантує держава окремим верствам населення, а також за певних економічних умов усім членам суспільства (під час зростання інфляції, спаду виробництва тощо), а О. Палій, В. Скуратівський П. Шевчук соціальний захист розглядають як комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на забезпечення життя, здоров'я та добробуту населення за конкретних економічних умов. На думку В. Москаленко, що соціальний захист – це система заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя та перспектив. Як бачимо, більшість вітчизняних науковців соціальний захист трактує через визначення ролі держави. однак

До сказаного додамо, що для забезпечення соціального захисту в будь-якій державі вживається система заходів. Проте в нашій країні система соціального захисту ще не набула остаточного вигляду, вона перебуває у процесі постійного реформування. Звісно, що однією з умов успішної розбудови соціальної держави в Україні є гідний рівень життя усіх громадян, особливо соціально вразливих верств

населення. Враховуючи це, у нашій державі запроваджуються різні програми, відбуваються реформування як секторів, так і галузей (медицина, освіта). Крім того, нині існують численні програми міждержавного рівня, що реалізуються Організацією Об'єднаних Націй, Світовим банком, Юнісеф тощо, а також приватними благодійними фондами. Звісно, вони пов'язані у першу чергу із захистом від бідності, безробіття, забезпеченням медичної допомоги і наданням доступу до початкової освіти. Розкриття та тлумачення поняття «соціальний захист», як ми бачимо, є досить дискусійним і неоднозначним у колі науковців. Так, від науковців також багато що залежить, бо завдяки висновкам, пропозиціям і обґрунтуванням, урешті-решт, дискусіям (оскільки у спорі народжується істина) можна передусім зрушитися з мертвої точки, виробити план дій, визначити найважливіше, обрати вірний напрямок реформування, змінення чи перетворення системи соціального захисту на дієву і таку, що служить людині. На підтвердження цього вкажемо, що зараз наукові розробки з питань змістовного аспекту поняття соціального захисту і вдосконалення практичної діяльності держави в цьому напрямі проводяться в багатьох спеціалізованих науково-дослідних установах. Проте ми лише на початку шляху, попереду на нас чекає кропітка і важка праця.

Підсумовуючи, вкажемо, що з метою створення ефективної системи соціального захисту необхідно забезпечити стабільне, безперебійне фінансування програм соціального захисту населення відповідно до затверджених показників бюджетів усіх рівнів, бюджетів фондів державного соціального забезпечення, а також стійкість та надійність інституту соціального страхування та ін.